

ABSZTRAKTOK

**1956 és a szocializmus: válság és újragondolás konferencia, Eger
2016. szeptember 8–10.**

Varga László
ny. levéltár-igazgató
varga.laszlo2@freemail.hu

Munkás, munkásság, munkástanácsok

Az előadás röviden áttekinti a nagyipari munkásság dualizmuskori kialakulását, elnyomorodását a világháború éveiben, a szakmunkásság végleges státuszvesztését a két világháború között. Kitér a szakszervezeti jogosítványok 1945 utáni kiszélesítésére, majd az államosításokat követő teljes elsorvasztására, az erőltetett iparosítás következményeire, Nagy Imre 1953-as kormányprogramjának hatására.

Vizsgálatának tárgyává teszi, hogyan milyen előképek, politikai kezdeményezések hatására alakultak meg az üzemekben a munkástanácsok, miért és hogyan alakultak át, milyen követeléseket fogalmaztak meg, milyen eszközökkel éltek ezek megvalósítására, miként viszonyultak az általános sztrájkhoz.

Az előadás záró része a Nagybudapesti Központi Munkástanács megalakulását, üléseit, tevékenységét, gazdaságpolitikai elképzeléseit foglalja össze 1956. decemberi betiltásáig.

Somlai Katalin
OSZK 1956-os Intézet és Oral History Archívum
katalin.somlai@gmail.com

Egy elfogadva elvetett eszmény – A munkásönkormányzatiság kérdése a gazdasági reformban (1965–1968)

Az 1960-as évek közepén a gazdasági reformtörekvések elsődleges célja szerte Kelet-Európában a szovjet típusú, diktatórikus politikai rendszer stabilizálása volt. Magyarországon a gazdaságirányítási rendszer átalakításának Nyers Rezső KB-titkár vezette előmunkálatai során 1965 tavaszán a gazdaság különböző aspektusait górcső alá vevő különböző munkacsoportokkal egyidőben mégis felállítottak egy olyan szakértői csoportot is, amelynek feladata a munkások vállalatirányításban betölthető szerepének vizsgálata volt. A csoportot Hegedüs András egykori miniszterelnök vezette. 1956 után ekkor merült fel először ha nem is nyilvános, de hivatalos fórumokon a forradalomban politikai szerepvállalásuk miatt a kommunista párt szemszögéből erősen kompromittálódott munkástanácsok kérdése. Előadásomban mindenekelőtt azt vizsgálom, hogy “A dolgozó tömegek részvétele a gazdaság irányításában és ellenőrzésében” témával foglalkozó albizottság milyen helyzetelemzést és javaslatokat terjesztett a Mechanizmus Bizottság elé. Másodsorban azt mutatom be, hogy eredeti elképzeléseik a különféle reformpárti és reformellenes érdekek hálójában a vitába bevont szakértői csoportok, majd párt- és állami szervek véleménye nyomán miként módosult és épült be a gazdaságirányítás reformjába.

Nagy Éva Katalin
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Történelemtudományi
Doktori Iskola
nagy.messza.eva@gmail.com

Munkástanács vezetők 56-ban és 89-ben: Rácz Sándortól Palkovics Imréig. Életpálya és történelmi hivatás

ABSZTRAKTOK

**1956 és a szocializmus: válság és újragondolás konferencia, Eger
2016. szeptember 8–10.**

Előadásomban az 56-os és 89-es munkástanács vezetők életútján keresztül mutatom be, hogy a két korszak milyen munkástanács vezetőket termelt ki. A Rácz Sándor-féle munkástanácsok mint gyártulajdonosok 56-ban. 1989 mint 1956 antitézise: a privatizáció, amelynek terméke Palkovics Imre. Rácz Sándor 1989-ben 56 örököse. A két munkástanács vezető szerepének elemzésével, többet megtudhatunk a munkástanács mozgalom bukásának okairól is.

Szegő Iván Miklós

**OSZK 1956-os Intézet és Oral History Archívum, Eszterházy Károly Egyetem
szim11@yahoo.com**

Munkástanácsok és 1989

A munkások önszerveződése Szovjet-Oroszország megalakulásakor az új hatalom egyik bázisa volt, maga a Szovjetunió elnevezése is a munkás- és katonatanácsok nevéből, a „tanács” szóból (szovjet) ered. A sztálini etatista fordulat az 1920-as években azonban az államra és nem az önszerveződésre tette a hangsúlyt, így a munkástanácsok hagyománya teljesen elsorvadt. Hruscsov idején történtek próbálkozások ennek felélesztésére, de nem sok sikerrel. Az 1956-os forradalom emlékezete, a munkástanácsok hagyománya így Magyarországon részben az ellenzékiességhez kötődött. Ugyanakkor a gazdasági reformok nemcsak Hruscsov Szovjetuniójában, hanem Kádár János Magyarországon is csak formálisan jelenítették meg az öngazgatásra törekvést. A vállalati tanácsok megalakítása nem jelentett valódi munkás öngazgatást a nyolcvanas években. Magyarországon 1989-ben alakult újra munkástanács, a herendi porcelángyárban. A munkástanácsok hagyománya így a harmadikutas politikai irányzatokhoz kapcsolódott a rendszerváltáskor, ami konkrét pártkapcsolatot is jelentett bizonyos személyek esetében. Néhány fontosabb párt is rokonszenvvel tekintett a munkástanácsok hagyományaira, de végül egyik sem ezt az irányzatot karolta fel. A privatizáció, a magántulajdon reneszánsza kiszorította a kollektív vállalatirányítás, kollektív tulajdonosi közösség megteremtését célzó törekvéseket. A munkástanácsokban aktív személyek a kilencvenes évek során kiábrándultak a politikából, és azóta a szakszervezeti vonulat erősödött fel a mozgalomban.